

מטלת ביצוע – אזרחות 12 שנות לימוד

הערה: התוכנית מבוססת על מטלת הכתיבה, כפי שמופיעה באתר אזרחות של משרד החינוך

רצינול

במסגרת לימודי האזרחות אנו מבקשים מהלומדים להתמודד עם נושאים וחוקים, רעיונות וערכים, במטרה להביא את בני הנוער להיות אזרחים מבינים ומעורבים במציאות הפוליטית-חברתית הסובבת את כולנו. בצד הלמידה התיאורטית יש חשיבות ליכולת של התלמידים לזהות את אותם ערכים ועקרונות בעולם האמיתי שלהם, להבין את מקומם ותפקידם כאזרחים במדינה דמוקרטית ולהתנסות ביישום של אזרחות פעילה.

מטרת המטלה:

- להבין שבמציאות החברתית והפוליטית במדינה דמוקרטית ישנן בעיות אזרחיות הנובעות מסיבות שונות;
- להבין שכאזרח במדינה הדמוקרטית זכותו ואף חובתו להיות מודע לבעיות ולנסות להביא לפתרון בדרכים שונות, לגיטימיות;
- להבין שבמסגרת כללי המשחק הנהוגים במדינה הדמוקרטית זכותו - כזכותו של כל אזרח - לפקח ולבקר את פעולות השלטון;
- להבין שבמסגרת כללי המשחק הנהוגים במדינה הדמוקרטית חובתו האזרחית היא להצביע ולהתריע על בעיות ועוולות בהן הוא נתקל, וזכותו להציע פתרונות לבעיות אלה ולפעול לפתרון;
- להבין שיש מקום ותפקיד לכל אזרח במדינה הדמוקרטית לפעול למען שיפור איכות החיים במדינה;
- להבין את תפקידן של רשויות השלטון ואת תפקידם של גופים ציבוריים שונים;

מטלת הביצוע המהווה השלמה ל-2 יחידות לימוד היא אמצעי להשגת מטרה זו.

אנו רואים בקיום המטלה הזדמנות לענות על עקרונות הלמידה בהילה:

- התלמיד כלומד פעיל,
- למידה רלבנטית מתוך עולמו של הלומד,
- מתן ביטוי לטיפוסי לומדים שונים ואינטליגנציות שונות,
- העבודה הקבוצתית כחלק משמעותי בלמידה.

כללים

1. תכנית הלימודים באזרחות במסלול 12 שנות לימוד, נלמדת ברמה של יחידה אחת.

2. החל מקיץ תשע"ב יתאפשר בהדרגה להרחיב את הלמידה לרמת 2 יחל.
3. בקיץ תשע"ב לא יהיה שינוי בבחינה בכתב ברמת 1 יחידה לימוד.
4. יחידת ההשלמה ל-2 יח"ל תהיה באמצעות מטלת ביצוע קבוצתית.
5. מטלת הביצוע מהווה השלמה ל-2 יחל ואינה עומדת בפני עצמה.
6. משקלה של מטלת הביצוע בציון הסופי הוא 25% .
7. העבודה תהיה קבוצתית – 2-3 משתתפים, (במקרה של 4 נערים יפתחו 2 קבוצות). הציון יורכב מציון קבוצתי וציון אישי (בהתאם למחווון מצורף – נספח 3).
8. בסיום התהליך יתקיים מפגש הגנה על העבודה - הצגת העבודה ברמה אישית בפני צוות: מנחה השכלה, מנהל השכלה ומורה .
9. העבודה תוגש במקביל ללימודי האזרחות לקראת הבחינה ובכל אופן לא מאוחר מסמסטר אחד לאחר ההיבחנות בבחינה.
10. מצורפים 3 סיפורי מסגרת שנבחרו ושוכתבו. ניתן כמובן לבחור סיפורי מסגרת אחרים על פי שיקול דעת המורה .

מהי מטלת הביצוע ?

המורה יביא לכיתה "סיפור מסגרת" המתייחס לנושא הנבחר .
 בסיפור תתואר תופעה בה באים לידי ביטוי קשיים וקונפליקטים במציאות המתקשרים לנושאים ומושגים שנלמדו בשיעורי האזרחות. המורה עם התלמידים ינתחו את התופעה וינסחו את הבעיות למושגים ולנושאים התיאורטיים שנלמדו בשיעורי האזרחות ולמקורות ביבליוגרפיים העוסקים בנושא. יש לעשות שימוש בכלי בדיקה על מנת לבחון את המציאות ולסיום להציע פתרון לבעיה ולהכין תוצר מתאים.

קיים מגוון רב של סיפורי מסגרת ונושאים המתאימים למטלה :

1. תעסוקת בני נוער
2. צריכת אלכוהול בקרב בני נוער
3. נהיגה תחת השפעת אלכוהול
4. איכות הסביבה
5. אפשרויות לבילוי של בני נוער
6. אלימות במשפחה

באינטרנט ניתן למצוא דוגמאות רבות של מטלות ביצוע שנכתבו על ידי תלמידים בארץ.
 רק הקישו : מטלת ביצוע באזרחות.
 כמו כן מצורפים 3 סיפורי מסגרת לדוגמא.

1. **בחירת סיפור מסגרת לקבוצה מתוך סל סיפורים נתון.**
2. **ניתוח סיפור המסגרת:** זיהוי קשיים ובעיות שהסיפור מציף - מהי הבעיה? מהי מסגרת הזמן? מהו מקום ההתרחשות? ומיהם בעלי העניין או הגורמים הקשורים. בחלק זה התלמידים מתבקשים לאתר בעיה אזרחית מתוך סיפור המסגרת. לדוגמה: פעולה הנעשית בניגוד לחוק, העדר חוק, אי אכיפת חוקים ועוד. יש לנסח את הבעיה במשפט חיווי באופן ברור, לקשרה למושגים באזרחות ולסיפור המסגרת.
- רצוי לקרוא תחילה סקירת ספרות רלבנטית שמתוכה ייווצר קישור לבעיה.
3. **בחירת קושי/בעיה - קישור לנושאים ולמושגים באזרחות:** התמקדות בקושי אחד וניסוחו כבעיה אזרחית (למשל אי ביצוע החוק - פגיעה בשלטון החוק, חיבור לנושא של זכויות האדם שנפגעו או זכויות חברתיות שלא מומשו). תיאור קושי, התייחסות לזמן ולמקום ספציפי, הדגשת בעלי העניין.
4. **המישור העיוני - סקירת ספרות:** יש למצוא 2-3 מקורות מידע אמינים, עדכניים, רלוונטיים ומגוונים לנושא המבירים את הבעיה הספציפית שנבחרה. המקורות יכולים להיות מאמרים, כתבות, פריט מדיה (סרט, תכנית רדיו). בסקירה יהיה ביטוי לתכנים אזרחיים ולפתרונות אפשריים. סקירת הספרות אמורה לסייע לניסוח ממוקד של הבעיה שיכוון לכיוון הבדיקה.
5. **תהליך רפלקטיבי:** מורה וקבוצה עוברים תהליך רפלקטיבי על שלבי העבודה עד כה. (תמלול התהליך, מה עשינו, מה חשבנו בהתחלה, מה גילינו בהמשך, מה היה לנו טוב מה היה קשה, מה אנחנו לומדים להמשך התהליך).
6. **המישור המעשי – בדיקה בשטח:**
 - היכרות עם כלי מחקר – שאלון, ראיון, תצפית, סיור לימודי. אופן העיבוד ודרך הצגתם של הנתונים (ראה פירוט של כלי המחקר והדגמה בהמשך).
 - בחירת הכלי ובנייה שלו בהתאם לבעיה שנבחרה ולקבוצת היעד.
 - ביצוע הבדיקה – איסוף הנתונים באמצעות הכלי והצגתם בצורה גרפית ומילולית.
7. **ניתוח הממצאים והסקת מסקנות** - דיון בממצאים שנאספו בשתי הבדיקות: העיונית והמעשית, הצגת הממצאים שנאספו על פי כללי הצגת ממצאים ובדיקת הקשר בין הממצאים לבין הבעיה שניסחה הקבוצה. הסקת מסקנות שיובילו למספר פתרונות אפשריים לבעיה. המסקנות יובאו במסגרת כתיבה טיעונית.
8. **בחירת פיתרון מעשי לבעיה** תוך הנמקה לגבי יתרונותיו ביחס לפתרונות אחרים אפשריים והתייחסות גם לחסרונותיו האפשריים. יש למצוא 2 פתרונות לפחות המבוססים על המידע שנאסף מהספרות והממצאים שעלו במחקר.

9. **הצגת תוצר מתאים** – בחירת תוצר - הדרך המועדפת באמצעותה ניתן ליישם את הפתרון לבעיה, הכנת התוצר ושליחתו לגורם האזרחי אליו מכוון הפתרון. (תוצר יכול להיות פלייר, מכתב, מצגת, מאמר, פרסומת, הדרכה ועוד).
10. **כתיבת יומן למידה אישי לאורך כל תהליך העבודה.**
11. **כתיבת העבודה** על פי ההנחיות שניתנו בכיתה על ידי המורה .
12. **הצגת העבודה באופן אישי מול צוות בדיקה** – מורה, מנהל השכלה ומנחה השכלה. בהגנה יידרש הנער להתייחס: א. לנושא העבודה. ב. לתהליך האישי ו/או הקבוצתי על פי בחירתו.

כל שלב מהווה פרק בתיקיית העבודה (פורטפוליו) לפני המעבר לשלב הבא.

מבנה העבודה

מבנה העבודה הכתובה שתגיש הקבוצה בתום מטלת הביצוע:

עמוד שער

תוכן עניינים

1. **פרק ראשון - מבוא :**
 - א. תקציר סיפור המסגרת
 - ב. הצגת הקושי והבעיה האזרחית הנבדקת
2. **פרק שני - סקירת ספרות : בדיקה עיונית**
 - א. בדיקת הרקע לבעיה, מושגי מפתח וגורמים בעלי עניין
 - ב. ניסוח ממוקד של הבעיה הנבדקת לאור ממצאי הסקירה
 - ג. רפלקציה על תהליך העבודה האישי והקבוצתי עד שלב זה:
3. **פרק שלישי - איסוף נתונים מהשטח: בדיקה מעשית**
 - א. תכנון מהלך איסוף הנתונים מהשטח הנבדק
 - ב. הצגת הממצאים
4. **פרק רביעי - דיון- סיכום והסקת מסקנות**
5. **פרק חמישי - הצעת פתרון**
6. **פרק שישי - התוצר - הדרך שנבחרה ליישום הפתרון המוצע**
7. **פרק שביעי - יומן אישי המתעד את הלמידה ודפי משוב אישיים וקבוצתיים**

• **רשימה ביבליוגרפית**

• **נספחים:**

- א. טופס ריק של כלי החקר
- ב. הממצאים הגולמיים שהתקבלו בבדיקת השטח (הראיונות, השאלונים, התצפיות).
- ג. מחוון
- ד. דף תכנון ומעקב מלא וחתום

להלן פירוט כל אחד מהמרכיבים של העבודה הכתובה:

עמוד שער:

- בדף השער יש לכלול את: נושא העבודה, שמות הכותבים, שם בית-הספר, שם המנחה ותאריך ההגשה
- בנושא העבודה יש להציג את הבעיה הנבדקת שנגזרה מהבעיה שהוצגה בסיפור המסגרת.

תוכן העניינים:

- פירוט ראשי הפרקים לפי סדר הופעתם בעבודה ומספרי עמודים.

1. מבוא:

מטרת המבוא להציג בפני הקורא את עיקרי העבודה. במבוא יש להציג את סיפור המסגרת, את הקושי שאותו בחרה הקבוצה לבדוק הנגזר מסיפור המסגרת ואת הקשר של קושי זה למרחב האזרחי ולמקצוע האזרחות.

- ניתן בשלב זה לנסח בעיה כללית ולמקדה לאחר שלב סקירת הספרות

2. סקירת ספרות: בדיקה עיונית

- בסקירת הספרות יש להתבסס לפחות על 2-3 מקורות מגוונים עדכניים הסוקרים את הנושא מהיבטים שונים לצורך הבנת מורכבות הבעיה (המקורות הם בנוסף לספר הלימוד).
- יש להבהיר כיצד סקירת הספרות תורמת להבנת הבעיה הנבדקת.
- מיזוג המידע המעובד וסיכומו
- ניסוח ממוקד של הבעיה הנבדקת לאור ממצאי הסקירה.

רפלקציה על תהליך העבודה האישי והקבוצתי

- דוגמא להצגת בעיה אזרחית:

קושי; מצב לא תקין	מושגים באזרחות	גורמים בעלי עניין גופים אזרחיים
תלמיד שלא יצא לפולין בשל העלות הגבוהה של המסע אותו לא יכלו הוריו לממן	הזכות לשוויון, חופש התנועה, חופש המידע, הזכות לחינוך, העדפה מתקנת.	הורים, התלמיד, גופים ממנים/ נותני מלגות – הסוכנות היהודית, הגוינט, מוזיאון השואה במשואה, ביד מרדכי, ובלוחמי הגטאות, גוף אזרחי המארגן מסעות לקציני צה"ל ולבתי ספר

3

איסוף נתונים מהשטח - בדיקה מעשית

- מתן הסבר על דרך הבדיקה. אם הוחלט לאסוף נתונים מאנשים, יש להגדיר את פרופיל אוכלוסיית הבדיקה, מספר הנבדקים, מין הנבדקים, טווח הגילים ונתונים רלוונטיים נוספים ולהקפיד שכל אלו מתאימים לבעיה הנבדקת.
- הצגת כלי הבדיקה לאיסוף הנתונים מהשטח: יש להציג את הכלי שבאמצעותו נעשה איסוף הנתונים ולנמק מדוע נבחרו כלי זה ודרך זו לאיסוף הנתונים (שאלון, ריאיון,

- ניתוח מסמכים או תצפית. נדרש להיעזר בכלי בדיקה אחד). יש לצרף לעבודה בנספחים טופס ריק של כלי הבדיקה שבו נעשה שימוש.
- הצגת הממצאים - יש להציג את הנתונים חזותית או מילולית וניתן לצרף לוחות וגרפים מסכמים.

4. דיון - סיכום והסקת מסקנות

- עיבוד הממצאים.
- התייחסות ביקורתית בדו"ח לנקודות המרכזיות שעלו בבדיקה העיונית ובבדיקה המעשית.
- כתיבת המסקנות בצורת טיעון והנמקה על פי ממצאי הבדיקה – הן ממצאי סקירת הספרות הן ממצאי הבדיקה בשטח.
- ניסוח פסקה מחברת בין שלב הבדיקה, הממצאים והמסקנה לבין השלב הבא של הצעת פתרון.

5. הצעת פתרון

- הסבר בנוגע לפתרונות האפשריים הנובעים מעיבוד הממצאים והסר המסקנות שאליהן הגיעו חברי הקבוצה.
- בחירת הפתרון המועדף והנמקה המפרטת מדוע הפתרון הנבחר עדיף על הפתרונות האחרים.

6. התוצר - הדרך שנבחרה ליישום הפתרון המוצע

- בתוצר יוצגו בתמציתיות ובצורה משכנעת: הבעיה שנבדקה, דרך הבדיקה, המסקנות והפתרון הרצוי.
- הצגת התוצר שבאמצעותו יועבר רעיון הפתרון וציון הגורם שאליו הוא מופנה.
- נימוק הבחירה בתוצר המוצע.
- נימוק הבחירה בגורם שאליו מופנית הצעת הפתרון.
- העברה בפועל של המסר באמצעות התוצר לגורמים הרלוונטיים [נייר עמדה / מאמר לעיתון – לשלוח למערכות עיתונים לפרסום; לשלוח למערכת חוק – לשלוח לחברי הכנסת; עצומה – להחתים את קהל היעד המתאים ולשלוח לגורם הרלוונטי; הפגנה – ארגון ההפגנה לפרטיה (גם אם אין מקיימים אותה בפועל) וכיו"ב].

7. יומן אישי לתיעוד הלמידה

יומן לכתיבה רפלקטיבית (מתבוננת) - משוב ורפלקציה:

מה למדתי? ממה נהייתי? מה הייתי עושה אחרת? באילו קשיים נתקלתי במהלך העבודה? איך התגברתי על קשיים אלה? מה למדתי מאחרים? מה עזר לי להבין את הבעיה? מה תרמתי לחברי הקבוצה שלי? איזו דרך נקטתי כדי לשכנע אותם כשהיה צורך בכך? מה הן המסקנות שלי לגבי דרך הלמידה? ועוד.

בגוף העבודה יינתן ביטוי מרכזי לרפלקציה אחרי סקירת הספרות, ולרפלקציה לקראת סיום כתיבת העבודה.

• ביבליוגרפיה

- רשימה הביבליוגרפית תיכתב על פי סדר הא"ב- שם משפחה של המחבר
 - רישום ספרים:
 - שם הסופר/עורך (שם משפחה, שם פרטי), (שנה), שם הספר, שם ההוצאה, מקום ההוצאה, מספרי העמודים או הפרקים בהם נעזרו חברי הקבוצה.
 - כתבי עת:
 - שם הכותב (שם משפחה, שם פרטי), (שנת הפרסום), שם המאמר, בתוך: שם כתב העת, הכרך, מספרי העמודים.

- עיתון : שם הכותב (שם משפחה, שם פרטי), "שם המאמר", בתוך : שם העיתון, יום ההופעה, מספר העמוד.
- כאשר יש התייחסות למקורות אינטרנט יירשם שם האתר והתאריך שבו נשלף המידע.

נספחים

הצגת טופס ריק של כלי הבדיקה לאיסוף נתונים מהשטח (שאלון, ריאיון, תצפית).
הצגת ריכוז התשובות של כל הנבדקים לכול השאלות. ניתן להציג לוחות, מאמרים, תמונות, תרשימים ועוד.
מחווך ; דף תכנון ומעקב – מלא וחתום

קישורים מומלצים

[/http://civics.matala.cet.ac.il](http://civics.matala.cet.ac.il)

חיפוש בנושא : מטלת ביצוע באזרחות נותן הרבה דוגמאות והוראות.

מסגרת העבודה – סיפורי מסגרת (דוגמאות בנספח מס' 2) .

מטלת הביצוע מבוססת על **סיפור מסגרת** שמטרתו להגדיר את מסגרת העבודה ולהוות בסיס לכתיבתה. על המורה לוודא שסיפור המסגרת אותו הוא מציג בפני הכתה כולל התייחסות לנקודות הבאות:

- א. תופעה / התרחשות
- ב. קונפליקט/ בעיה כללית
- ג. זמן
- ד. מקום
- ה. עוגנים להצפת קשיים וגזירת בעיות
- ו. גופים בעלי עניין
- ז. מושגים מתחום האזרחות

מאפייני סיפור המסגרת / לקראת גזירת הבעיה וניסוחה

שלב א: ניתוח סיפור המסגרת

הערות	ביטוי בסיפור המסגרת	המאפיין
		מהו הנושא המרכזי / התופעה בה עוסק סיפור המסגרת
		מקום התרחשות הסיפור
		הזמן התרחשות הסיפור, רלבנטיות
		בעלי עניין הקשורים לסיפור
		שפה "אזרחית" – שימוש במושגים מתחום דעת אזרחות בסיפור המסגרת
		מהם הגורמים על פי הסיפור לתופעה זו
		מהם התוצאות והשלכות של התופעה על פי סיפור המסגרת
		קשיים שהסיפור מעלה
		1. 2. 3. 4. 5.
קושי שאינו אזרחי	קושי אזרחי	מיון את הקשיים: על פי קשיים אזרחיים לבין קשיים שאינם אזרחיים

שלב ב': חילוץ בעיות אזרחיות מסיפור המסגרת :

המשגה אזרחית	גורמים בעלי עניין	קושי, מצב לא תקין, קונפליקט
		1.
		2.
		3.
		4.

שלב ג': הבעיה שבחרנו לעסוק בה היא (נסחו אותה כבעיה אזרחית):

נימוק לבחירת הבעייה :

- כלי המחקר

תצפית היא כלי לאיסוף מידע באמצעות צפייה ורישום של מהלך הצפייה במקום, תופעה, התרחשות הנחקרים. התצפית חייבת להיות מתוכננת (שעות, ימים ונצפים) ולא אקראית; צריכה להיות לה מטרה ברורה, תוך הגדרה מראש על אילו שאלות היא אמורה לענות.

ריאיון הוא כלי לאיסוף נתונים באמצעות שיחה יזומה בין שני אנשים או יותר, בה המראיין מנסה להשיג מידע מן המרואיין על נושא מסוים, באמצעות סדרת שאלות המתפתחות בהדרגה. חשוב לוודא את מידת הרלוונטיות של המרואיינים לנושא. יש להכין עם הנער/ה רשימת שאלות: 3-4 שאלות מרכזיות או 10 שאלות מפורטות. רצוי לשאול שאלות פתוחות. לדוגמה שאלות המתחילות ב"האם" הן שאלות סגורות, שאלות המתחילות ב"מדוע" או "באיזו מידה", הן שאלות פתוחות. יש להתייחס בשאלות לתפקיד המרואיין, ולדעתו על הבעיה ודרכים לפיתרון. את המידע ניתן לרשום במהלך הראיון או להקליטו.

שאלון הוא כלי לאיסוף נתונים המסייע ברכישת ידע המבוסס על ניסיונם או דעתם של אחרים, באופן מסודר ושיטתי. באמצעות השאלון מתקבלים ממצאים (שחלקם כמותיים) וניתוחם מסייע במתן תשובות מתאימות לבעיה ומכוונות לפתרונה.

על הנערים/ות להעביר את השאלון ל 10 - 15 נשאלים, 6-10 שאלות לשאלון), השאלון יכיל מספר היגדים עליהם ישיב הנחקר בסולם שבין 1 - 5 (מסכים - לא מסכים) (נכון - לא נכון) וכו'. ניתן לשלב בין שאלון סגור לשאלון פתוח שבו עונים הנחקרים על שאלות פתוחות ובו הם מביעים דעה, מציגים טענה, או מציעים פיתרון משלהם.
(דוגמאות בנספח מספר 1.)

סיור לימודי ניתן לעשות שימוש בכלים נוספים ל"יציאה לשטח": למשל, סיור לימודי המלווה ב"דף הכנה ועיבוד" עיבוד התנסות של התלמידים במסגרת מחויבות אישית או תרומה לקהילה.

נספח מספר 1: דוגמאות לשאלונים:

דוגמא לשאלון מתוך מטלת ביצוע שערכו תלמידים בנושא אלימות במקומות בילוי תחת השפעת אלכוהול:

אנחנו תלמידי כיתה י"ב העורכים שאלון במסגרת לימודי האזרחות. נודה לך אם תעזור לנו ותענה על השאלות הבאות. שאלון זה מנוסח בלשון זכר אך פונה לשני המינים. אין תשובות נכונות או שגויות לכן ענה בכנות.

גיל _____

זכר / נקבה

מין

כן / לא

האם שתית בעבר אלכוהול בזמן יציאה עם חברים?

כן / לא

האם נתקלת באלימות ללא קשר לשתייה?

כן / לא

האם ראית פעילות אכיפה של המשטרה בזמן בילוי בקרב בני נוער?

האם אתה מודע לתופעות הלוואי של האלכוהול בגוף? כן / לא

כמה פעמים שמעת עד היום הרצאה בנושא שתייה זהירה של אלכוהול/אלכוהול והשפעותיו?

פעם אחת / 2-4 פעמים / 5 פעמים ויותר / לא שמעתי כלל

כן / לא

האם הרצאה זו השפיעה עלייך?

מתנגד מאוד	מתנגד	מסכים	מסכים מאוד	
				אני יוצא למקומות בילוי בתדירות גבוהה
				אני מפחד לצאת למקום בילוי מכיוון שאני יודע שיש סיכוי טוב שיהיה אלימות
				אלכוהול גורם לאחרים להיות יותר אלימים
				כאשר אני נמצא תחת השפעת אלכוהול קשה לי לשלוט בעצמי
				יש קשר ישיר בין אלכוהול לאלימות
				אני מגדיר את עצמי כאדם אלים

אוכלוסיית הנשאלים : בני נוער בין הגילאים 15-18 באשדוד.
 הבעיה הנבדקת : המעסיקים אינם משלמים על ימי התלמדות לבני נוער המועסקים באולמות שמחה באשדוד בחופשות.

שלום רב,
 השאלון עוסק בניצול של בני נוער בעבודה, המידע בשאלון יאפשר לנו לחקור את הנושא ולהציע פתרונות אפשריים. אנו מודים לך על שיתוף הפעולה.
 האם אתה עובד? באיזה מקום?
 סמן את התשובה הנכונה :

- הנך עובד במשך כל ימות השנה
- הנך עובד במהלך החופשות
- אינך עובד
- אתה מכיר חברים שעובדים
- סמן את מידת הסכמתך להיגדים הבאים

סמן את מידת הסכמתך להיגדים הבאים :

היגדים	מסכים בהחלט	לא מסכים	לא יודע
בני הנוער מכירים את זכויותיהם לפי חוק עבודת הנוער			
בני הנוער יודעים למי עליהם לפנות כשלא משלמים להם שכר על ימי התלמדות			
בני הנוער מפחדים לתבוע את מעסיקיהם כי יפוטרו			
פגשתי בפקחים של משרד התמ"ת המפקחים על תנאי העבודה ³			
חשוב שבני הנוער ידעו שיש לשלם להם עבור ימי התלמדות			
אילו הייתי יודע שיש לשלם לי על ימי התלמדות הייתי מתלונן על המעסיק שלי			
אני נוהג לכתוב את כל השעות שבהן אני עובד בפנקס עבודה			

1

דוגמה לראיון על הבעיה: ניצול בני נוער בעבודה - אי תשלום על ימי התלמדות

ההכנות לקראת הראיון (כללים):

- הכן רשימת שאלות: 3-4 שאלות מרכזיות או 10 שאלות מפורטות [השתדל לשאול שאלות פתוחות. לדוגמה שאלות המתחילות ב"האם" הן שאלות סגורות, שאלות המתחילות ב"מדוע" או "באיזו מידה", הן שאלות פתוחות].
- בדוק האם השאלות מקיפות את הבעיה שהגדרת ומכוונות לפתרונה.
- בדוק האם יש קשר בין השאלות לבין תפקיד המרואיין.
- פרטים על המרואיין גיל, שם, התמחות וכו'.
- איסוף מידע:
- כתיבת התשובות תוך כדי הראיון.
- הקלטה.

כללי ביצוע הראיון

- הצג את עצמך והודה למרואיין על הסכמתו להתראיין.
- שאל את השאלות.
- התרכז במרואיין והבע התעניינות.
- אם לא הבנת, שאל שוב.

- בתום הראיון הודה למרואיין.

המרואיין הוא פקח של משרד התמ"ת

- שלום רב,
- במסגרת תפקידך במשרד התמ"ת, נודה לך אם תוכל לענות על מספר שאלות:
- באזור שעליו אתה מופקד, כמה בני נוער מועסקים במקומות שונים?
 - האם אילו נתונים מדויקים לדעתך?
 - מהו היקף התופעה לדעתך?
 - הבנו מתוך עיסוק בנושא שמשרדך מופקד על יישום חוק העסקת בני נוער, מה עושה משרדך כדי ליישם את החוק?
 - האם יש מעסיקים רבים הנוהגים בניגוד לחוק?
 - האם הסוגיה של אי תשלום עבור ימי התלמדות עולה במקרים רבים?
 - כמה תיקים נפתחו כנגד מעסיקים באזור שאתה מופקד עליו?
 - מה ניתן לדעתך לעשות כדי להקטין את מימדי תופעת הניצול?
- אנו מודים לך על שיתוף הפעולה.

סיכום ממצאים לשאלת ניצול בני הנוער בעבודה: אי תשלום על ימי התלמדות בניגוד לחוק העסקת בני נוער.
 הראיות נאספו באמצעות שאלון. השתתפו 25 נשאלים בגילאים 16-17 באשדוד רוב בני הנוער עובדים במהלך השנה בעיקר במלצרות.

רוב בני הנוער לא יודעים על קיומו ותוכנו של "חוק העסקת בני נוער" וגם אינם יודעים למי לפנות כדי להתלונן או לקבל עזרה. הטענה של חלק מהם היא " גם אם אדע למי להתלונן לא אעשה זאת כי יפטרו אותי ואני זקוק לכסף".
 רוב בני הנוער מעולם לא פגשו בפקחים של משרד התמ"ת, הגוף אשר אחראי על אכיפת חוק העסקת בני נוער.
 רוב בני הנוער מציינים כי לא קיבלו שכר על ימי התלמדות במקום העבודה, הטענה של חלק מהם הייתה שאין טעם לרשום את שעות העבודה בפנקס כמתבקש בחוק, כי ממילא לא יתלוננו". כלומר רוב בני הנוער גם אם ידעו על החוק לא יתלוננו, הם חוששים שיפוטרו מהעבודה ולכן לא יעשו דבר שיפגע במעסיקים ולכן ימשיכו להיות מנוצלים.

הטענה - מעסיקים של בני הנוער בעבודות שונות - במקרה זה באולמות שמחה באשדוד - מנצלים את רצונם לעבוד ואת חששם מפני פיטורים ואינם משלמים להם שכר על ימי התלמדות בניגוד לחוק.

נימוקים (מבוססים על הממצאים שנאספו):

- רוב בני נוער המועסקים באולמות שמחה שנבדקו אינם מקבלים שכר על ימי התלמדות.
- רוב בני הנוער מסרבים להתלונן על הפרת החוק מצד מעסיקהם.
- אין מספיק פקחים של משרד התמ"ת שיכולים לאכוף את חוק העסקת בני נוער.
- למרות המודעות בכנסת ובעיתונות לעניין אי אכיפת החוק שכר המינימום לבני הנוער, נמשך הניצול.

מסקנה:

מכאן נובע שרשויות אכיפת החוק מתקשות לאכוף את חוק העסקת בני נוער ברמה הארצית, וכתוצאה מכך, המעסיקים מנצלים מצב דברים זה ופועלים בניגוד לחוק.

נספח מספר 2 – דוגמאות לסיפורי מסגרת.

1. תאונות דרכים שמעורבים בהן נהגים צעירים. כתבה: דנה שטקמן

זמן רב אנו עדים לתאונות דרכים קשות שמעורבים בהן נהגים צעירים, בעיקר בסופי שבוע בשעות הלילה, בזמן שובם הביתה מבילוי.

הנהגים הצעירים המעורבים בתאונות נמצאים בטווח הגילאים 18-24.

הסיבות לריבוי התאונות הן רבות, ובעיקר קשורות לנהיגה במהירות גבוהה ומופרזת, ישנם מקרים בהן נהיגת הצעירים הינה תחת השפעת סמים ואלכוהול או נהיגה בערנות מוגבלת בשל עייפות, כמו כן גם לתשתית כבישים לא טובה או כביש שאינו מואר יש חלק בהגברת הסיכוי לתאונה.

עמותת "אור ירוק" פרסמה נתונים המסמנים את הגורמים המרכזיים לתאונות דרכים קשות שמעורבים בהן צעירים, והם נהיגה במהירות גבוהה ומופרזת וגם אי ציות לחוקי התנועה.

חלק גדול מקבוצת הנהגים הצעירים הנוהגים לחשוב "שלי זה לא יקרה", "ששתית בקבוק בירה אינה משפיעה עליי", "ורק סיגריה אחת..." למעשה מסכנים את חייהם וחיי הנהגים האחרים בכביש.

רשויות המדינה, משרד התחבורה והמשטרה ניסו להתמודד עם תופעה זו בדרכים שונות, מהגברת הענישה, שינוי חוקים ואפילו באמצעות אמצעים חינוכיים. למרות זאת התופעה לא נעלמת, קיימת ואפילו מתגברת.

הרגלי הבילוי והנהיגה של צעירים אלו יוצרת לחץ ומצוקה בקרב הוריהם.

בעיה זו של ריבוי תאונות דרכים הבן מעורבים נהגים צעירים מתקשרת לנושאים מתחום האזרחות, כמו:

- עיקרון זכויות האדם והאזרח,
- רשויות השלטון תפקידים וסמכויות
- עיקרון שלטון החוק
- חוקי יסוד
- רשויות מקומיות.

התופעה המוצגת בסיפור המסגרת מצביעה על קשיים, אילוצים, פער בין מצוי לרצוי ומצבי קונפליקט – התנגשות בין ערכים.

2. הזכות לקניין רוחני – זכויות יוצרים כתבה: אסתר בוכניק

במדינת ישראל, כמו במדינות אחרות בעולם קיימת תופעה חמורה של פגיעה בזכויות יוצרים. ב"זכות האדם לקניין רוחני" מתכוונים לזכויות יוצרים כלומר, ליצירה שאדם יוצר או בונה בתחום: האומנות, הספרות והמוזיקה. גם לאחר שהיצירה התפרסמה ורבים מכירים אותה עדיין היוצר הוא בעל הזכות הבלעדית להרשות או למנוע העתקה של היצירה שלו.

במדינת ישראל הפגיעה בזכויות יוצרים באה לידי ביטוי בצורות שונות:

- "הורדות" של שירים וקבצי מוזיקה מהאינטרנט.
- "הורדת" סרטים מהאינטרנט.
- מכירה פיראטית[בעקבות העתקה לא חוקית] של קלטות, דיסקים ומשחקי מחשב.

- מכירה של מוצרים מזויפים – חיקוי של מותגים בתחום ההלבשה, הנעלה, בישום וצעצועים.

אנשים מכל שכבות הגיל, נשים וגברים ומכל מגזרי האוכלוסייה : חרדים וחילונים מכל הדתות ומכל מדינות העולם, פוגעים בזכויות יוצרים. אנשים אלו אינם מודעים כלל לחומרת המעשה של הזיוף, המכירה של המוצר ורכישה של מוצר מזויף. כמו כן לא ברור מדוע הצרכן הרוכש את המוצרים אינו מתפלא מדוע מחיר המוצר נמוך יותר בהשוואה למחירו של המוצר של המוכר המקורי.

מדינת ישראל מנסה להתמודד עם התופעה של פגיעה בקניין רוחני באמצעות :

- חקיקה כמו : "חוק זכויות יוצרים 2007"
- אימוץ אמנות בינלאומיות
- הצטרפות לארגון העולמי לקניין רוחני.
- קבלת סיוע ממשד המשפטים ביועץ לצורך חקיקה
- הקמת יחידה בתוך משטרת ישראל העוסקת באכיפה פלילית.

בנוסף קיימים גופים נוספים הנלחמים בתופעה זו כמו :

- BSA – ארגון הנלחם בפיראטיות בתחום התוכנה.
- אקו"ם – ארגון אמני ישראל הנלחם בשמירה על זכויות יוצרים.
- פדרציה ישראלית לתקליטים וקלטות.

למרות פועלם של כל הגופים הללו בדרכים שונות עדיין לא הצליחו למנוע, להפחית או לצמצם את התופעה.

3 : נישואין וגירושים בישראל

במדינת ישראל חיים בני דתות שונות : יהודים, מוסלמים, נוצרים ודרוזים. התחום האישי הקשור לנישואין וגירושין מטופל ונדון בבית הדין הדתי של כל עדה. כך למשל בני זוג השייכים לדת היהודית ורוצים להינשא כחוק בישראל יכולים לעשות זאת רק במסגרת המועצה הדתית והרבנות של מקום מגוריהם, כלומר, יכולים לעשות את תהליך הרישום לנישואין. כך גם בני זוג השייכים לעדה המוסלמית או הנוצרית רשאים להינשא רק במסגרת מוסדות הדת שלהם בישראל.

מצב זה יוצר מספר מגבלות על זוגות המעוניינים להתחתן או להתגרש בישראל, וזאת בניגוד למצב הקיים במדינות דמוקרטיות אחרות בעולם. בשל כך נגרמת לאוכלוסיה זו – הנישאים ו/או המתגרשים, פגיעה בזכויות אדם כמו : פגיעה בחופש הדת, בזכות הבסיסית לחירות ועוד..

ישנה דוגמא מפורסמת וידועה כדי להמחיש את המצב שתואר, והיא : **בעיית פסולי החיתון**. במסגרת הלכות הדת היהודית ישנם אנשים הנחשבים "פסולי חיתון", עליהם נאסר להינשא – לבוא בברית הנישואין עם בני זוג מסוימים. על מי חל איסור זה? כהן לא יכול להינשא לגרושה, לאישה שילדה ילד מחוץ לנישואין- ממזר, ולהינשא לבן דת אחרת ועוד...

לעומת זאת, על פי חוקים ואמנות בינלאומיים, זכותו של כל אדם לבחור את בן זוגו ולהתחתן איתו, ובמקרה הצורך גם להתגרש ממנו. וזאת כמובן פרט למקרים מיוחדים הקבועים בחוקי המדינה, כגון : גיל בן הזוג, קירבה משפחתית ועוד...

ניתן לזהות כמה סוגים של בעיות בתחום הנישואין והגירושין בישראל, ובניהם :

- **בעיית הנשים מסורבות הגט**. נשים אלו, מבקשות להיפרד מבן זוגן אליו נישאו לפי ההלכה היהודית ואינן יכולות לעשות זאת, עקב סירובו של הבעל לתת גט, וסירובו בתי הדין להשתמש בסנקציות ולחייב סרבנים לתת גט.
- **תופעת הנשים העגונות** שמקום בן זוגן אינו ידוע. תמי ארד – אשת הנווט השבוי רון ארד, שנעלם בשבי בלבנון לפני כ- 20 שנה.

לעומת בעיות אלו של סיום חיי הנישואין, יש במדינת ישראל כאלה המעוניינים לבוא בברית הנישואין אך **נאלצים לעשות זאת בחו"ל** – מחוץ לגבולות מדינת ישראל ובניהם נכללים :

אנשים ללא דת, אנשים המסרבים להינשא לפי מסורת הדת שלהם, או פסולי חיתון ולא יכולים להינשא על פי החוק בישראל וגם זוגות שכל אחד מבני הזוג הינו בן דת שונה. כל אלו אינם יכולים להינשא בישראל.

בעיות אלו של בני זוג המוגבלים בחייהם האישיים ע"י מוסדות הדת בישראל יוצרים התנגשות עם עקרון זכויות האדם ועם אמנות בינלאומיות. כמו כן קשורות לנושאים אזרחיים כמו: עקרון שלטון החוק, עיקרון השמירה על זכויות אדם ואזרח וזכויות אלו בישראל, שסעים, חוקי יסוד ועוד..

מחווון - למטלת ביצוע

<ul style="list-style-type: none"> ✓ תיאור קצר של התופעה הכללית ✓ הבעיה האזרחית ממוקדת ובהירה ✓ ציון מושגים תחום האזרחות הרלוונטיים לבעיה, ומבהירים את היותה בעיה אזרחית ✓ עכשוויות ואותנטיות ✓ מזמנת פתרון מעשי המבטא מעורבות אזרחית-חברתית 	<p>תיאור התופעה והצגת הבעיה האזרחית</p> <p>עד 10%</p>
שלבי בדיקה	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ בחירת 2-13 מקורות עדכניים, אמינים ורלוונטיים. [מקורות ביבליוגרפיים = כל סוגי הטקסטים: כתובים ולא כתובים (סרטים דוקומנטריים, הרצאות מקצועיות ועוד)]² ✓ המקורות מבהירים את הבעיה האזרחית ומאפשרים למקד אותה ✓ הצגה תמציתית של המידע הרלוונטי מכל אחד מהמקורות וסיכום הסקירה תוך מיזוג המידע³ והדגשת ההיבט האזרחי של המידע שנדלה [שימוש בשפה אזרחית / קישור למושגים באזרחות] ✓ ציון המקורות עליהם מתבססת הסקירה באמצעות הערות שוליים⁴. ✓ ניסוח ממוקד של הבעיה האזרחית הנבדקת לאור ממצאי סקירת הספרות⁵ 	<p>שלב א' בדיקה עיונית - סקירת ספרות</p> <p>עד 15%</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ התייחסות לבעיה האזרחית הנבדקת ✓ בחירה מנומקת של הכלי לאיסוף נתונים⁶ ✓ השטח הנבדק אכן מתאים לסוגיה הנבדקת. ✓ השימוש בכלי הבדיקה ברור ובהיר ומתייחס לבעיה האזרחית הנבדקת ולתובנות שעלו מסקירת הספרות. ✓ כלי הבדיקה סיפק נתונים הנדרשים להבנת הבעיה האזרחית שבה עוסקים ולהתוויית דרך לפתרון הבעיה. ✓ הצגת הממצאים: הצגה בהירה - חזותית או מילולית - של עקרי הממצאים וניתוחם. 	<p>שלב ב' בדיקה מעשית - בניית כלי איסוף הנתונים והצגת ממצאים</p> <p>עד 20%</p>

¹ בנוסף לספר הלימוד, המהווה מקור לשימוש במושגים נדרשים.

² שימוש במקורות שאינם כתובים מחייב עבודת הכנה וסיכום: שימוש בכלים אלה ייעשה תוך דיון הכנה, מילוי דף צפייה ודיון קבוצתי בעקבות הצפייה / ההאזנה לעיבוד התכנים שעלו בהרצאה

³ כתיבה במבנה חיבורי, תוך שימוש משלב במקורות השונים: פתיחה, גוף וסיכום

⁴ כולל המקורות הלא כתובים: התלמיד נדרש לכתוב את מלוא הפרטים של הסרט /המרצה ונושא הסרט /ההרצאה (השם של המרצה / יוצר הסרט , ההתמחות האקדמית / המקצועית והעיסוק שלו , שם ונושא ההרצאה / הסרט).

⁵ אם סקירת הספרות תרמה לחידוד הבעיה או לשינוי בדגשים שמבקשים התלמידים לבדוק בהמשך

⁶ אפשרויות שונות, כולל יציאה מאורגנת לסיור אזרחי הכולל דף מובנה לעריכת תצפית בהלימה לבעיה הנבדקת

<p>✓ הצגת טיעון המתבסס על עיבוד הממצאים שנאספו במסגרת סקירת הספרות והבדיקה בשטח . <u>הטיעון כולל:</u> הצגת הבעיה האזרחית הממוקדת (=טענה) נימוק [אחד לפחות] המתבסס על הבדיקה העיונית נימוק [אחד לפחות] המתבסס על הבדיקה המעשית מסקנה המוצגת בצורה משכנעת ותורמת להתוויית דרך לפתרון אזרחי לבעיה.</p> <p>✓ ציון מספר פתרונות אזרחיים מעשיים הנותנים מענה לבעיה האזרחית שנבדקה ומבוססים על המסקנות [התייחסות לשאלה: מה יש לעשות כדי לפתור את הבעיה]</p> <p>✓ נימוק לפתרון אזרחי שנבחר כולל התייחסות ליתרונות וחסרונות ביחס לפתרונות האחרים שצינו.</p> <p>✓ בחירת תוצר⁷ באמצעותו יוצג הפתרון המעשי לבעיה האזרחית שנבדקה, תוך נימוק הבחירה בתוצר בצורה ברורה ומשכנעת [התייחסות לשאלה מי צריך ליישם את הפתרון המוצע ומהו האמצעי הטוב ביותר להעברת המסר]</p> <p>✓ הצגת התוצר</p> <p>✓ הצגת הדרך בה הועבר / ניתן להעביר את התוצר למענו (לגורם האזרחי אליו הוא מופנה) [התייחסות לשאלה: כיצד נגרום לכך שהפתרון אכן יתרחש? ביצוע הצעד הראשון לכיוון יישום הפתרון]</p>	<p>מסקנות פתרון ותוצר</p> <p><u>עד 15%</u></p>
<p>✓ העבודה הכתובה – מבט על</p> <p>✓ מקורות המידע בהם נעשה שימוש בסקירת הספרות מצוינים בסוף העבודה על פי הכללים הנהוגים ברשימה ביבליוגרפית</p> <p>✓ עמידה בלוח זמנים</p>	<p>העבודה הכתובה והתרשמות המורה מעבודת הקבוצה <u>עד</u></p> <p><u>10%</u></p>
<p><u>מספר אפשרויות:</u></p> <p>✓ רפלקציה אישית - בכתב ובע"פ – לאורך כל התהליך, כולל מפגשים קבוצתיים בשני צמתי מפגש: אחרי סקירת ספרות ובתום העבודה.</p> <p>✓ מפגש הגנה על העבודה בתום התהליך: מפגש מובנה של הקבוצה עם מורה ומנחה, שבו יתבקש כל תלמיד לענות על שאלות שיופנו אליו ולהגן על עבודתו.</p> <p>✓ בוחן רפלקטיבי אישי בכתב – עם שאלות ייחודיות לכל קבוצה ולכל פרט בקבוצה.</p>	<p>הגנה על העבודה <u>ציון אישי</u>⁸</p> <p><u>עד 30%</u></p>

⁷ תוצר הוא הדרך בה בוחרים התלמידים להציג את הפתרון שהגו לפני הגורם האזרחי אליו הם מפנים אותו.

